א ווינקל פון יאָר 1919

I

די וועלט-ליטעראַטור ווייסט פון פיל אַזעלכע פאַלן:

די נאַציע אינגאַנצן האָט שוין לאַנג געלעבט מיט א מאָדערנעם לעבן, און ערגעץ א פאַרוואָרפענע פראָווינץ האָט נאָך געלעבט אין איר פאַרצייטישער פאַרכאַלעמטקייט, א פאַרגעסענע.

און פלוצים איז געקומען פונדאָרט א שרייבער, וואָס האָט דערציילט, ווי זיין פאַרשלאָפענע היים האָט זיך א צעטומלטע אופגעכאַפּט פון א פייף פון א וויטן צוג און באַטלט כאַלוימעס אָף דעם ניט-געבעטענעם גאַסט, וואָס האָט דעם היימישן, ליבן, דוירעסדיקן דרימל צעשטערט.

די גרויסע ליטעראַטור פון אָט דער נאַציע האָט שוין דאַן געווייטיקט מיט די רייפסטע פאָרם-דערגרייכונגען, נאָר אָט דער דיכטער פון דער פאַרצייטישער פּראָווינץ האָט געזוכט א פרימיטיוו, וואָס זאָל אַזוי פאַרצייטיש זיין, ווי זיין פאַרצייטישע היים.

און איז עס פאַר דעם קינסטלער געווען א געצוואונגענער אָפּרייסן זיך פון דעם מאָדערנעם שאַפן און א זוכעניש פון אַן אַלטן, פאַר אים שוין פרעמדן מאַלבוש, קעדיי זיך אין אים פאָרשטעלן, איז דער דיכטער דאַן געקומען בלויז צו געמעלאָכעטער סטיליזאַציע.

איז עס אָבער געווען פאַר אים זיין אָרגאַנישער שאַפונג-וועג, האָט ער דאַן געגעבן א קינסטלערישן פרימיטיוו.

אַזוי איז געווען דער פאַל מיט דעם פראַנצויזישן שרייבער אַלפאָנס דאָדע.

פראַנקרייך האָט שוין איבערגעלעבט דריי רעוואָלוציעס, זי האט שוין געהאלטן ערעוו דער קאָמונע. אין ליטעראַטור איז שוין געווען נאָך באָדלערן, ס'האָט שוין געהערשט וערלען. און דאַן איז אומדערוואַרט געקומען אַלפאָנס דאָדע מיט זיינע „בריוו פון מיין מיל" — א עלעגיע אין פּראָזע וועגן דעם הערלעכן גלויבן פון אַלטן פּראָוואַנסאַלער מילנער, אַז די דאַמפמילן מוזן באַטל ווערן, און מ'וועט זיך מוזן אומקערן צוריק צו אים און צו זיינע ווינט-מילן.

און דאָדעס בריוו זיינען דערום געוואָרן א צירונג-בלעטל אין דער געשיכטע פון דער פראַנצויזישער ליטעראַטור, ווייל זיי האָבן פאַרמאָגט אין זיך אַזאַ דיכטערישע פּאַשטעס, ווי טמימעסדיק ס'איז געווען דער לעבנס-באַנעם פון אָט דעם מילנער.

אַזאַ דערשיינונג אין אונדזער ליטעראַטור איז איציק קיפּניסעס כראָניק: „כאַדאָשים און טעג".

ס'איז 1918, 1919. איבערן גאַנצן לאַנד ברענט א העליש פייער פון בירגערקריג. נאָר אין סלאָוועשנע איז פרייטיק—פרייטיק. „די קוימענעס פון די נידעריקע הייזלעך באַשמעקן די געסלעך מיט ווייצנס, מיט וואַרעמען קיצלדיקן רייעך פון קיכלעך מיט צימרינג באַשאָטן און פון פאַרטיקע געפּרעגלטע קאַשניקעס צום אָנבייסן... און דורכן קליינעם קיך-פענצטערל זעט מען, ווי ס'הייצט זיך די באָד".

Kipnis, Itzik
Res
PJ
5129
A4
K524
H3
c.2

ZEIDMAN

מעלוכע - טרעסט „קיעוו - דרוק"
4-טע דרוקעריי, וואראווסקע 42
באַשט. № 4104 געדרוקט 2000
אקרליט № 18102

THEOLOGICAL SEMINARY OF AMERICA
LIBRARY
JEWISH

מ׳ווייסט דאָ, אַז ערגעץ איז אַ רעוואָלוציע פאָרגעקומען.

„ווער ווייסט עס ניט, אַז אין רוסלאַנד איז שוין אַ יאָר נאָך דער גרויסער רעוואָלוציע.

„אוודאי ווייסן מיר; מ׳פילט עפּעס „ישועס אַף אידן״, אָבער דערווייל ווייסט נאָך אונדזער שטעטל פון גאָרניט״.

וועגן וועלט-מילכאָמע, גרויסער רוסישער רעוואָלוציע האָט סלאָוועשנע אַזעלכע בעערעך פאָרשטעלונגען, ווי קאַבצאַנסק האָט געהאַט וועגן מאַנטעפיאָרען מיט ניקאָלאַי דעם ערשטן. וועגן דעם, אַז „ס׳הערט זיך ישועס אַף אידן״, ווייסט מען פון „די פּעטריקאָווער סאָכרים, יאַטן מיט גאָלדענע זייגערס״, וואָס קומען אַהער, אין דעם האַרבאַרני-שטעטל, „קויפן גרויסע הורטן סכוירע״,—ווי וועגן דעם, אַז „ס׳הערט זיך, כאַסוועשאָלעם, שלעכטס אַף אידן״, ווייסט מען פון מאַרקען, „דעם ציגיינער, דעם קאַבצאַניוק״, וואָס „קאָן טרינקען און קאָן דערציילן אסאך ליגונים״.

איז אָבער גרויסע רוסישע רעוואָלוציע ניט מאַנטעפיאָרע, און ניט אַפילע „דרייפוס אין קאַסרילעווקע״, וואָס מ׳קען אָפּקומען מיט אַרומכקירען זיי. אירע כוואַליעס גיבן אַמאָל אַ פּאַטש און פאַרטרינקען אויך סלאָוועשנע. שניידט זיך אריין אין דעם רואיקן פרייטיק באַטאָג, ווען איבער גאַנץ סלאָוועשנע שמעקן „קיכלעך מיט צימעריגג״, דער „גאַנצער אידישער אוורוטש״, וואָס האָט באַוויזן זיך ראַטעווען פון אַטאַמאַן קאָזיר-זירקאָס כאַלעף.

ווען אָט די ערשטע כוואַליע ריגט אָפּ, דרימלט ווייטער סלאָוועשנע. ס׳איז „מיר גוט ווי דער וועלט. אינדרויסן איז שוואועס. אומעטום באַקן זיך בלינצעס, יעדער קיימען לאָזט אַ רויך פון בלינצעס״.

ווען אַ צווייטע כוואַליע פון בירגערקריג וועט אהער אַ קלאַפּ טון, סאָקאָלאָווסקיס באַנדע וועט זיך דערנענטערן, וועט מען אין סלאָוועשנע באַטלדיק דאָס אוועקמאַכן מיט דער האַנט:

„סלאָוועשנע האָט, אַלעוואַי אַף ווייטער, פון אַזעלכע צאָרעס ניט געוואוסט...״

נאָר די כוואַליע האָט זיך אַהער דעריסן: געלאָזט אָפּן סלאָוועשנער „הייליקן אָרט—קדוישים״, זי איז אָפּגעשלאָגן געוואָרן מיט אַ רויטאַרמייאישער כוואַליע, וואָס האָט „אָפּגענומען אַ קאָפּ פאַר אַ קאָפּ: אַנערעך 60 אַנקעגן 160.״ און דערנאָך האָט מען שוין ווייטער געלעבט דאָס רואיקע סלאָוועשנער לעבן, דער דווירעסדיקער שאָלעם-באַיס מיט דער „גאַישער גאַס״ האָט זיך צוריק איינגעשטעלט, ניט מער די „גאָים האָבן אַמאָל באַדוירט,—וואָס די צעשאָסענע „גאָים זיינען געווען אועלכע געזונטע, איינס אין איינס, און די אידן, וואָס מ׳האָט זיי געהאַרגעט, זיינען דאָך ניט געווען אַלע קיין בעריעס. נאָר וואו-ניט-וואו האָבן זיך דורכגעוואָרפן געזונטע באָכורים״.

דער סאָציאַלער באַוואוסטזיין פון דעם אידישן פאָלק אין 1919 י. האָט זיך כאַראַקטעריזירט מיטן באַוואוסטזיין פון קיעוו און מינסק, אָדער אַפילע פון פראָסקוראָוו און סלוצק, און ניט מיט דעם באַוואוסטזיין פון סלאָוועשנע.

נאָר גופע סלאָוועשנע האָט אין 1919 י. פאַרמאָגט דעם סאָציאַלן באַוואוסטזיין פון קאַסרילעווקע אין דרייפוסעס צייטן. יענע קאַסרילעווקע איז געווען אַ קלאַל. סלאָוועשנע—אַ פּראַט. יענע קאַסרילעווקע האָט דערום געמוזט געגעבן ווערן, ווי אַ באַגריף; סלאָוועשנע פון 1919—בלויז ווי אַ פאַקט.

האָט די קינסטלערישע פאַרקערפּערונג פון סלאָוועשנער באַגעגעניש מיט דעם בירגערקריג ניט געקאָנט און ניט געטאָרט דיכטעריש פאַראַלגעמיינערט ווערן: זי האָט געמוזט געגעבן ווערן בלויז ווי אַ כראָניק.

סלאָוועשנע קאָן ניט ווערן קיין טיפּיזירנדיקער באַגריף, מוז בלייבן אַ כראָניק-פאַקט. נאָר אַ פאַקט איז דאָך, אַז סלאָוועשנע האָט ביז איר באַגעגעניש מיט וועלט-רעוואָלוציע איינגעהיט איר

קאַסרילעווקער באַוואוסטזיין. מוז דער שרייבער פון אָט דער כראָניק, אויב ער וויל קינסטלעריש אָרגאַניש בלייבן, געפינען דעם סאָד פון דער מאַיסטערשאַפט פון „קליינע מענטשעלעך מיט קליינע האַסאָגעס״, ווי די אידישע ליטעראַטור זאָל שוין אין 1926 י. ניט האָבן ווייט אוועקגעגאַנגען פון יענעם שאָלעם-אַלייכעם-בוך.

און פאַר אי. קיפּניס איז אָט דער סאָד ניט פאַרבאָרגן.

דער שאָלעם-אַלייכעם-סטיל איז אזא הייך פון פאַשטעס, ער איז אזאַ סינטעטישער אויסדרוק פונם וואָרט פון אַ קלאַל, אַז נאָכפאָלגן אים האָט זיך, ווי באַוואוסט, קיינעם ניט איינגעגעבן. יעדער נאָכפאָלגער האָט דאָס שאָלעם-אַלייכעמישע סינטעטישע וואָרט צוריק צעשטויבט אַף זיינע ערשטע עלעמענטן. ער האָט דאָס וואָרט ניט באַנייט דורך מאַיסטערשאַפט, נאָר אָפּגערוקט דורך באַרעדעוודיקייט.

אָט די געפאַר איז אויך געווען פאַר אי. קיפּניסן. ער האָט אים אָבער בעדערעך-קלאַל—אויסגעמיטן.

און געהאָלפן האָבן אים דאָ צוויי פאַקטן. — איינס, איז דער סטיל דאָ געווען אַ סאַכאַקל ניט פון קיין ליטעראַרישער טראַדיציע. ער איז געווען אַ פאָדערונג פון מאַטעריאַל. פאַרקערט, די לעבעדיקע ליטעראַרישע טראַדיציע, וואָס רינגלט קיפּניסן אין 1926 י. אַרום, האָט אים געצויגן פון שאָלעם-אַלייכעמען. צוויי — און דאָ האָט זיך אַרויסגעוויזן קיפּניסעס אינטואיציע — קיפּניס האָט זיך ניט אוועקגעשטעלט דיכטעריש אין אַ זייט און פון זיין ווינקל גענומען באַווייזן סלאָוועשנער נאַיוויטעט. ער האָט סלאָוועשנער פאָגראָם-כראָניק געמאַכט פאַר אַ טייל פון זיין יוגנטלעכער ליבע-כראָניק.

דאַרף מען באַם מאַיסטער פון קאַסרילאָווקע זוכן די פאָרם פאַר דער סלאָוועשנע-כראָניק, ווענדט זיך קיפּניס ניט צום פעליעטאָנען-זשאַנר פון באַרעדעוודיקן מאָנאָלאָג, וואוהין ס׳לאָזן זיך געוויינטלעך אַלע שאָלעם-אַלייכעם-נאָכמאַכער, נאָר צום לירישן „בלעטל שיר-השירים״.

ער גיט אַ בלעטל יוגנטלעכע ליבע פון א י י ז י ק און ב ו ז י.

איינס איז דער פרימיטיוו פון דעם סלאָוועשנער רעוואָלוציע-באַוואוסטזיין מיט דעם פרימיטיוו פון אייזיקס און בוזיס ליבע-באַוואוסטזיין.

ווי יעדע רעוואָלוציע-כוואַליע איז דאָ בלויז אַן איבערייס אין דעם סלאָוועשנער דרימל, אזוי איז זי בלויז אַ צעשטערונג פון אייזיקס און בוזיס ליעבע-כאָלעם. זי שטערט זיי זיצן שאַבעס נאָכן עסן באַ זיי אין „פאָרפאָלקישן אַלקער אַף דער ערד, אַף דער אויסגעשפרייטער שאַל און זיך מעסטן די נעזער: באַ וועמען איז זי אַ „לייינגערע״.

דער סטיל פון בוך איז אזוי אַרום אַן אָרגאַנישער סאַכאַקל פון דעם מאַטעריאַל, פון דעם צווייענדיקן כראָניק-פרימיטיוו, און קלאַל ניט קיין סאַכאַקל פון פאַרשפּעטיקטער שאָלעם-אַלייכעם-נאָכמאַכעריי.

דער בוך איז ניט פריי פון צעצויגנקייט. אָבער דאָס שטאַמט ניט פון קיין באַרעדעוודיקייט אַלפּי שאָלעם-אַלייכעם. דאָס שטאַמט דערפון, וואָס קיפּניס האט ניט אלעמאָל אַרויסגעוויזן גענוג ווידערשטאַנד דער נאַטור פון כראָניק, וואָס ציט אַלץ זאָל פאַרצייכנט ווערן. טרעפן זיך פאַקטן, וואָס פאַר דער קינסטלערישער גאַנצקייט פון דער כראָניק זיינען זיי שוין ניט אַבסאָלוט נייטיק. אָבער אָט די פאַקטן גופע זיינען געגעבן מיט אַ געוויסער וואָרט-איינגעהאַלטנקייט.

און ווידער טרעפן זיך פאַקטן, וואָס זיינען אויסער די גרענעצן פון סלאָוועשנער באַוואוסטזיין און מוזן געמאָסטן ווערן מיט אַן אַנדער קינסטלערישער מאָס, ווי די מאָס פון אַ כראָניק-פרימיטיוו; אַשטייגער, די „געזעגענים״ פון זוראווער קעהילע-דעלעגאַציע מיטן אַטאַמאַן קאָזיר-זירקאָ, צי אַפילע די סלאָוועשנער האַרבאַרניקעס פאָרן צום אַטאַמאַן קאָזיר-זירקאָ זיך „שטעלן צום פריזיוו״.

לייענט זיי מיט פּאַרדרוס. מיט פאַרדרוס, וואָס אָט די בלעטלעך רעוואָלוציע און בירגערקריג האָבן זייער ערשטע קינסטלערישע פאַרצייכענונג אין א פּרימיטיוו געפונען.

נאָר דאָס איז א טאַינע צו דער גאַנצער אידישער ליטעראַטור, וואָס האלט, דערעך-אַגעוו, אין פאַרענטפערן זי, און ניט קיין פאָדערונג צו קיפּניסעס כראָניק.

די אָנגעמערקטע אומשטענדן, וואָס האָבן פאַרוראַכט די עצעם „כראָניק": „כאַדאָשים און טעג"—האָבן געפאָדערט, אז אויך אָט די גרויזאַמע צוזאַמענטרעפונגען זאָלן אין דעם בוך אין א פּרימיטיוו אויסגעדריקט ווערן.

II

לעכאַטכילע איז קיפּניסעס בוך א שעפערישער פּריעל-יויצע פון סלאָוועשנער ווירקלעכקייט. נאָר, אָנגעשריבן און אָפּגעדרוקט, איז ער דאָך שוין א פאַקט פון דער אידישער ליטעראַרישער ווירקלעכקייט אין ראַטנפאַרבאַנד אין 1926 י. דערום איז ניט אויסגעשלאָסן, מ׳זאָל קומען צום בוך סיי מיט ליטעראַרישע, סיי מיט אידעאָלאָגישע טאַינעס.

אָט די ביידערליי טאַינעס וואָלטן אָבער באַטייט ניט דערשאַצן די נאַטור פון בוך.

דער ווינקלדיקער פּאַרצייטישער מאַטעריאַל האָט געפאָדערט, דעם שרייבערס אויג זאָל זיין געווענדט אף א „בלעטל שיר-האַשירים", און ניט אף „גאַלאָפּ", פונקט ווי דאָס, וואָס סלאָוועשנע לעבט מיט פאָרשטעלונגען נעענטערע צו מענדעלעס צייטן, ווי צו 1919, האָט געפאָדערט, אַז דער קעגנזייטיקער קוק פון אידישן און „גאָיעשן" סלאָוועשנע זאָל זיין נעענטער צום טאָן פון שאָלעם-אַלייכעמס „לאַג-בוימער", ווי צו דער שפּראַך פון קאָמינטערן.

דאָ אליין איז אָבער נאָך ניטאָ קיין מוז פאַר אידעאָלאָגישע דורכפאַלן. ווייל ווי היימיש-פאַטריארכאַל ס׳איז דער וועלט-באַנעם פון אידישן סלאָוועשנע, אַזוי איז אויך היימיש-פאַטריארכאַל דער באוואוסטזיין פון ניט-אידישן. אין די פאַרוואָרפענע ווייטע מיילן פון א באַן, אין א טיפן ווינקל פון דער ביקלאַל אָפּגעשטאַנענער פאָלעסיע זיינען די אוקראַינישע פּויערים אין דער „כראָניק" בלויז דער אָביעקט, און ניט דער סוביעקט פון דער רעוואָלוציאָנערער אָדער קאָנטר-רעוואָלוציאָנערער כוואַליע, פונקט ווי עס איז בלויז א קאָרבן און ניט קיין קעמפער דער סלאָוועשנער איד.

פאַר קיפּניסן איז עס קלאָר, און ווי ער נוצט אָפּט ניט אויס דעם אַלטן קליינשטעטלדיקן ביטל-אויסדרוק וועגן „גאָי", ווייסט ער אין טאָך ניט פון קיין קאָנפליקטן צווישן „דער אידישער און גאָיעשער גאַס".

סלאָוועשנער אידן לויפן פון שטעטל, וואו מ׳ריכט זיך אף א פּאָגראָם. זיי שעמען זיך פאַר די „פּאַרטיעס גאָיעמלעך", וואָס זיי „באַגעגענען אף די פעלדער" גייען קיין סלאָוועשנע.

— „וואָס וועלן מיר זיי ענטפערן, אויב זיי וועלן אונדז עפּעס אינמיטן-דרינען א פרעג טון ?...

„נאָר זיי פרעגן ניט. זיי גייען זייט-אויס דורך די פעלדער-שטעגעלעך.

„זיי שעמען זיך פאַר עפּעס.

„זיי גייען עפּשער דאָס ערשטע מאָל אין זייער לעבן אף אַזאַ שפּיל, און דאָס אויך „ווייל מ׳האָט זיי איינגערעדט דערוף—גייען זיי פאַרשעמטע און גרויע, אַביסל אַ ר אָ פּ-ג ע ל אָ ז ע נ ע באַ זיך און מיט ניט קיין אופגעהויבענע קעפּ"...

דעם אידישן און ניט-אידישן סלאָוועשנע איז נאָך גלייך פרעמד דער מאָדערנער קאָמינטערן-באוואוסטזיין. סלאָוועשנער גאָים זיינען אָבער נאָך פונקט אזוי ווייט פון פעטלורישן שאָוויניזם, ווי די דאָרטיקע אידן פון ציאָניסטישן.

ניט געקוקט דערויף, וואָס א גאַס האָט א גאַס אומגעקערט „אַ קאָפּ פאַר א קאָפּ, אָנערעך 60 קעגן 60", טראָגן די באַציאונגען צווישן ביידע גאַסן ביז און נאָך אָט דעם טראַגישן כילעף אַ כאַראַקטער פון יענער נאַטירלעכער גוט-שכיינישאַפט, וואָס איז אַלעמאָל געווען טיפּיש פאַר דער צוזאַמענלעבונג פון ניט-אידישן און אידישן מאַסן-מענטשן, קאָלוזמאַן זיי זיינען נאָך ביידע געווען פריי פון אויסערלעכע נאַציאָנאַליסטיש-פּאָליטישע ווירקונגען.

פאַרענטפערן זיך דערום איצט נאָך דעם כילעף סלאָוועשנער גאָים, וואָס זיי האָבן זיך געלאָזט איינרעדן. און סלאָוועשנער אידן שטימען-צו צו דער פאַרענטפערונג:

„זיי זיינען דאָך גערעכט. זיי זיינען דען שולדיק, וואָס מ׳האָט זיי איינגערעדט?"

ווען דער אידישער אָדער אוקראַינישער קינסטלער וועט געבן דעם קינסטלערישן אויסדרוק פון דער קאַטאַסטראָפע אין אוקראַינע אין 1919 י., ווי אויך פון פּראָצעס פון דער נייער צוזאַמענלעבונג פון דער אידישער און אוקראַינישער באַפעלקערונג נאָך אָט דער קאַטאַסטראָפע, וועט ער, ווי מיר האָבן שוין איינמאָל אָנגעוויזן, „ווייט ניט קאָנען זיין אַזוי אידעאָלאָגיש גראַדלייניק, ווי דער לאָזונג פון דער אינטערנאַציאָנאַלער אַרבעטער-ברידערשאַפט" („רויטע וועלט" נומ. 2—1, ז. 128).

ווי, צום ביישפּיל, ד. האָפּשטיין האָט ניט געוואָלט אין זיין "Tristia„ בלייבן פילאָזאָפיש קלוג, ווי ער האָט ניט געזוכט „פאַרשטיין און פאַרגעבן" דורך זיין

"איך ווייס דאָס אויך: פאַר אויסוואָרפן
ביסט דוירעס לאַנג פון גרויסן גרויען לאַנד"...
געווען א מיקלעט-פּלאַץ

איז ער דאָך געקומען צו אופוואָרפן אוקראַינע, אז איר

...ברוסט זיי וואַרפן אף אַ קאָפּ:
איז שטענדיק גרייט שלאָג!
די ווילדע הענט צעהוידען, קלאַפּ!"...

און האָט דיכטעריש דאָס גאַנצע לאַנד צום שאַנד-סלופּ צוגעקלאַפּט:

„אף אַלע — אַלע שטרעקעס דיינע
שטאָנט זיך דיין שאַנד,
אוקראַינע!"

אַזעלכע טענער און פאַרבן וועלן מוזן זיין, אויב מ׳וועט וועלן דיכטעריש ווייזן, ווי בלוטיק דער ווייטיק פון די צוויי פעלקער איז געווען. אנדערש וועט מען בלויז שלעכטע בעלעטריסטישע לייט-אַרטיקלען געבן. און, וואָס נאָך וויכטיקער, אַנדערש וועט מען אויך דיכטעריש ניט געבן די שעפערישקייט פון דער רעוואָלוציאָנערער אופלעבונג פון די צוויי פעלקער נאָך דער קאַטאַסטראָפע. דער פּרימיטיוו פון מאַטעריאַל האָט מיטגעהאָלפן קיפּניסן, אַז פאַר אים זיינען גאָר אייגנטלעך ניט געשטאַנען דידאַזיקע אידעאָלאָגישע געפאַרן: ער האָט זיי אויסגעמיטן.

זיין בוך איז דערום נאָך ניט דער כויוו, וואָס די אידישע ליטעראַטור האָט צו דעקן דער אידישער געשיכטע פאַרן 1919 י.

דער בוך וועט אָבער, דורך דעם אומגעהייערן קאָנטראַסט צווישן „אייזיקס און בוזיס" באוואוסטזיין און דעם גרויזאַם פון זייער ציטערנדיקן אומגיין אפן ראַנד פון אומקום, בלייבן א זעלטענער איידעס פון דער טראַגישקייט פון 1919 י.

י. נוסינאָוו